

Kapitola druhá

Informační zdroje

Učební text

Mgr. Radek Hoszowski

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Informační zdroje

Informační zdroje

Každý den se v rámci počítačových technologií setkáváme s mnoha informačními zdroji. Co je to vlastně informační zdroj? To se dozvíme v této kapitole.

Informační zdroj se někdy také nazývá **informační pramen** je „prostředek společenské komunikace tvořený množinou informací

Můžeme říct, že obecně rozdělujeme informační zdroje do čtyř podskupin podle:

[Zadejte citát z dokumentu nebo souhrn zajímavého bodu. Textové pole lze umístit kdekoli v dokumentu. Formátování textového pole citátu z vlastního textu lze změnit pomocí karty Nástroje kreslení.]

a sloužící k jejich záznamu nebo přenosu v čase a prostoru“¹. Elektronický informační zdroj uchovává dané informace v elektronické podobě a je dostupný prostřednictvím počítačových sítí a digitálních dat.

TYPY INFORMAČNÍCH ZDROJŮ

Existuje velké množství různých členění. Podrobněji se jimi nebudeme zabývat.

- **smyslů** – zvuková, obrazová sdělení,
- **míry masovosti** – televize, škola, rozhovor dvou lidí,
- **komunikačního média** – noviny, televize, internet,
- **periodicity** – jednorázové, týdenní, měsíční.

¹<http://info.sks.cz/users/ku/ZIZ/zdroje.htm>

1990 – **Archie** – první vyhledávací databáze souborů, později vyvinuty programy **Veronica** a **Jughead**.

1993 – **W3Catalog** – první primitivní webový vyhledávač.

1993 – první webový robot, **World Wide Web Wanderer**

1994 – první komerčně významný vyhledávač **Lycos**.

90. léta – boom internetových vyhledávačů – např. **Yahoo!**

2000 – **Google** vyhledávač.

2009 – Microsoft Bing – nyní používán v Yahoo!

Knihovny

Jedním z nejstarších informačních pramenů jsou bezpochyby knihy. I dnes, v digitální době, jsou knihy nejobsáhlejším zdrojem. Na internetu sice najdeme velké množství zdrojů, s věděním obsaženým v knihách se prozatím rovnat nemůže.

Jak ale zjistíme, kde kterou knihu najdeme? Díky knihám se přenesla velká díla lidské minulosti až do dnešních dní. I dnes máme zachovaná díla antických umělců a vědců, zachovaná jsou nám díla Husa a Komenského.

V současné době se usiluje o digitalizaci těchto památek. Stále však na internetu nenajdeme všechno. Proto, ať chceme či ne, musíme alespoň několikrát za život využít služeb knihoven.

Jak získám knihu, kterou potřebuji, když nevím, kde hledat?

Pro tuto situaci slouží několik nástrojů. Jedním z nich je **katalog knih, autorů a nakladatelství**. Stačí nám znát pouze název knihy, či jejího autora, abychom mohli vyhledat, ve které knihovně ji mají. U většiny knihoven si můžeme žádanou knihu také objednat (rezervovat). Nemusíme tak nutně mít registraci ve všech knihovnách v České republice.

Pokud však vámi požadovanou knihu nemají ve vaší knihovně, můžete využít tzv. **meziknihovní výpůjční službu (MVS)**. Díky této službě vám zašlou z jakékoli knihovny jakoukoli knihu do knihovny vaší. Některé knihovny nabízí také objednání knihy ze zahraniční knihovny – v tomto případě musíte zaplatit poštovné. Ve větších knihovnách jsou zavedena také **studovny**, kde si můžete **prezenčně** zapůjčit dražší a větší knihy, časopisy, noviny a CD.

Jak funguje internetový katalog knih?

Tento katalog funguje na tzv. **klíčová slova**. Ta jsou uvedena ke každé knize. Podívejme se na příklad klíčových slov²:

Pokud píšeme text o nějakém tématu, např. **Jan Amos Komenský**, můžeme tato slova zadat do vyhledavače do klíčových slov. Vyhledávač nám pak vyhodí seznam knih, které obsahují tato klíčová slova.

Pro vyhledávání knih u nás i v zahraničí můžeme použít tzv. **Jednotnou informační bránu**. Tento server poskytuje vyhledávač, který prochází databáze většiny velkých českých knihoven (včetně univerzitních a vědeckých knihoven). Dále prochází knihovny zahraniční. Prochází také zahraniční i české články a česká periodika.

www.jib.cz

Informatorium školy mateřské /

Komenský, Jan Amos

Další údaj o odpovědnosti: **Jan Amos Komenský** ; [předmluvu napsal Martin Steiner]

Vydáno: **Praha : Academia, 2007**

Edice: **Europa**

Rozsah: **132 s.**

ISBN: **978-80-200-1451-1 (váz.) :**

Klíčová slova: **předškolní výchova, pedagogika, výchova dětí předškolního věku, Komenský, Jan Amos, 1592-1670**

Poznámka: **Obsahuje bibliografii**

Signatura titulu: **2-67.602**

² Z katalogu Městské knihovny v Ostravě.

Vyhledávání

Jak funguje vyhledávání v katalogích a na internetu, co je fulltext a jak fungují webové vyhledávače – to vše se dozvíte v následující kapitole.

KATALOGY A FULLTEXT

Katalogy existovaly, když ještě internet vůbec nevěděl o světě. Používaly se odedávna v knihovnách. Vyhledávalo se podle abecedního řazení – většinou se řadilo nejdříve podle jmen autorů a dále podle názvů jejich děl. **Fulltextové** vyhledávání je však možné až od vzniku internetu.

Na internetu existují specializované vyhledávací servery, kterým se říká **portály**. Přes tyto portály můžeme využívat především dvou typů služeb – hledání pojmu na webových stránkách, hledání pojmu v připraveném **katalogu firemních stránek**.

Katalog firemních stránek člení firmy podle oborů a krajů. Aby se firma objevila v tomto katalogu, musí se zaregistrovat. Firmy se sem nezařazují automaticky.

WEBOVÝ VYHLEDÁVAČ

Kvalita webového vyhledávače spočívá v tom, kolik stránek tzv. **indexuje** a jak výsledky vyhledávání odpovídají našemu požadavku – jak jsou **relevantní**.

Jedním z nejlepších současných vyhledávačů je americký **Google** – ten vznikl jako diplomová práce dvou amerických studentů a jejich nápadu se původně každý vysmál. Indexuje desítky miliard webových stránek, vyhledává vysoce relevantní výsledky. V současnosti mu začíná mírně konkurovat vyhledávač **Bing** od Microsoftu.

Vyhledávač Google vyhledává informace za přibližně desetinu vteřiny. Výsledek vidíme vždy pod vyhledávacím oknem:

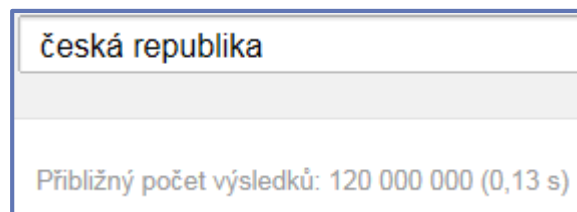
Jak to Google zvládne tak rychle?

Google vytváří desítky tisíc osobních počítačů – aby Google vyhledal jedno slovo, musí do práce zapojit přibližně desítku superserverů.

Jak funguje vyhledávač?

Funguje na základě tří různých programů:

- **Vyhledávací robot** (slídil – crawler), který prochází různé světové internetové stránky, prochází odkazy z nich a ukládá

jejich obsah (textový) do svých databází.

- **Indexér** – zpracovává uložené stránky, vytváří z nich obrovský katalog a připravuje jejich index pro rychlé prohledávání. Jedná se o jakýsi abecední seznam pojmů.
- **Vyhledávač** – přijme náš dotaz a velmi rychle prohledá index, zobrazí pak stránky, které nejlépe odpovídají našemu dotazu.

Autoři a programátoři vyhledávače Google jsou velmi nápadití a originální. Při příležitostech významných událostí různě tematicky proměňují své logo. Toto logo bylo v den závěrečného ceremonálu LOH v Londýně. Těmto logům se říká **Doodles**.

O vtipnosti programátorů svědčí také vtip s Chuckem Norrisem. Zkoušeli jste někdy

napsat do Googlu věť Najdi Chucka Norrise?
Zkuste to anglicky – *find Chuck Norris*.

Google won't search for [Chuck Norris](#) because it knows you don't find [Chuck Norris](#), he finds you.

Your search - [Chuck Norris](#) - did not match any documents.

Suggestions:

- Run, before he finds you.
- Try a different person.
- Try someone less dangerous.

Jak poznám, který výsledek je ten nejlepší??

Předem při vyhledávání musíme zakliknout, zda chceme prohledat web nebo vyhledat stránky pouze česky. Podtržená část vyhledaného výrazu je **titulek**, který stránka má. Naopak úplně dole je zobrazena URL adresa. Pokud se nám odkaz nezobrazí, znamená to, že stránka už neexistuje. Může se stát, že vyhledávač vyhledá také **sobory**. V tom případě uvidíme pod titulkem nápis **Formát souboru**: a typ souboru, který to je.

Kvalita informačních zdrojů

Každý uživatel musí při používání informačních zdrojů hodnotit jejich relevanci a kvalitu. Nemůžeme předpokládat, že všechny zdroje mají stejnou váhu a musíme k jejich hodnocení přistupovat kriticky.

KVALITA A RELEVANCE ZDROJŮ

Aby pro nás měla informace nějaký význam, musí být **relevantní a kvalitní**. **Relevantní** je ta informace, která odpovídá našim aktuálním potřebám, je pro nás významná a umožňuje nám rozhodnutí. Pokud například píšeme seminární práci o díle Karla Tomana –

Pohádky krve, jako nerelevantní můžeme považovat informaci, že byl zadržen policií za močení na zeď. Je to nepodstatné a nepotřebné pro naši aktuální potřebu. Nerelevantní může být také informační zdroj, ve kterém jsou informace příliš **zjednodušené** nebo naopak příliš **komplikované**.

POKROČILÉ VYHLEDÁVÁNÍ

Webový vyhledávač velmi často najde tisíce odkazů, které odpovídají našemu požadavku, proto existuje **pokročilé vyhledávání**, kde můžeme omezit výběr odkazů. Můžeme například požadovat, aby vyhledávač našel výsledky:

- se **všemi** slovy,
- s **přesnou frází**,
- s **alespoň jedním** ze slov,
- **neobsahující** slova.

Můžeme určit, v jakém jazyce chceme výsledek vyhledat, v jakém formátu nebo také výsledky omezené určitou licencí. Hledat můžeme také pouze na jednom webu.

VYHLEDÁVÁNÍ OBRÁZKŮ

Na úvodní obrazovce Googlu můžeme přepnout na záložku **Obrázky** a další postup je stejný – zadáme, co chceme vyhledat, a výsledky se zobrazí v obrazové podobě.

Kvalita informačních zdrojů se pak hodnotí z několika různých hledisek, a to:

- **správnost** – neměl by obsahovat chyby, kvalitní zdroj má již informace ověřené a uvádí své informační zdroje,
- **odbornost autora** – autor dané informace by měl být uveden, o odbornosti autora také svědčí styl

- napsaného článku (textu) a gramatická správnost,
- **ucelenost** – informace pokrývá celou oblast, o které pojednává, v případě odbočení od tématu odkazuje na jiné články, tedy

podrobnější informace, většinou obsahuje také různé formy informací (textové, obrazové, aj.),

- **objektivnost, nezaujatost, nepodjatost** – články a texty nesmí zdůrazňovat pouze jeden

přístup nebo jedno hledisko, pokud to není zdůrazněno hned na začátku, musí být oddělen reklamní text,

- **aktuálnost** – informace jsou datovány a aktualizovány.

KRITICKÝ PŘÍSTUP K INFORMACÍM

Jedná se o obranu proti tzv. **skryté manipulaci** – tato manipulace využívá např. působení na city člověka. Většina informací je vytvářena *s cílem změnit naše myšlení nebo jednání* (koupit, volit, aj.).

- **použijte nové informace** v kontextu se svými stávajícími znalostmi, hledejte souvislosti a logické vazby,
- **vytvořte závěry** a ověřte si, zda jsou správné.

POZOR!!!

Kritické myšlení NENÍ negativní, nýbrž objektivní
– hodnotí kladv i záporv!

Jako obranu proti tomuto typu manipulace se musíme naučit tzv. **kritickému myšlení** – může nás ovlivnit ve všech obdobích našeho života. Extrémně náchylní vůči skryté manipulaci jsou děti (reklamy na hračky před Vánoci) a teenageři (užívání návykových látek, chování, sebehodnocení). Neustále musíme kriticky hodnotit a to nejen okolí, ale i sami sebe, a to proto, abychom byli schopni dělat rozumná a objektivní rozhodnutí.

Jak mohu kriticky myslet?

V první řadě musíme přemýšlet opatrně a věcně, informace bychom měli ověřovat z několika zdrojů. Existují však jednoduchá pravidla, jejichž uplatňováním se dostaneme ke kritickému myšlení:

- **definujte problém** – jaký je problém a co potřebuji k jeho řešení,
- **najděte více informací** nebo způsobů řešení problému, vyberte **relevantní a kvalitní** informace,

Jaká existuje manipulace v informačních zdrojích?

Manipulativním technikám v informačních zdrojích se říká **logické klamy**. Tyto klamy se běžně používají, velmi často záměrně, někdy nevědomě. Mezi několik nejčastěji používaných logických klamů patří:

- **černobílý problém** – buď a nebo – zakrývání složitosti problému a možností řešení,
- **hra na city** – také zastrasování důsledky, vyskytuje se u podvodů (sociotechnické útoky), také např. zprávy TV Nova,
- **útoky na autora** – nediskutujeme o obsahu zdroje, ale o tom, jaký je autor textu,
- **používání složitého jazyka** – s množstvím vložených vět a cizích slov,

Tyto jevy mají v textu silný manipulativní charakter a mají jistý cíl. Těchto klamů je samozřejmě daleko víc.

Použitá literatura

MATÚŠ, Z.; ŠTĚPÁN, R.. *Informačně technologický základ*. Praha: Computer Media, 2008, ISBN 978-80-74-0200-9-4.

NAVRÁTIL, Pavel. *S počítačem nejen k maturitě*. Praha: ComputerMedia, 2002, ISBN 80-90-2815-9-1.

ROUBAL, Pavel. *Informatika a výpočetní technika pro střední školy - Teoretická učebnice*. Praha: Computer Press, 2010, ISBN 978-80-251-3228-9.